

ISSN : 1301-1197



CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ



1. Sayı

SİVAS - 1996

SOSYO KÜLTÜREL HAYAT VE EĞİTİM AÇISINDAN BUGÜNKÜ TUNUS

Yrd.Doç.Dr.Mehmet Zeki AYDIN*

Bu yazıyla Türk ve Tunus Hükümetleri arasındaki kültürel işbirliği çerçevesinde 1994-95 öğretim yılında 10 ay kaldığım Tunusla ilgili gözlemlerimi sadece konuya ilgi duyanlar için değil Türk kamuoyunun ilgisine sunmak istiyorum. Orada gördüğüm hususları Tunus'a ve Tunuslulara karşı görevlerimiz açısından olduğu gibi, alabileceğimiz dersler yönünden de açıklamaya çalışacağım.

TÜRK VE TÜRKİYE SEVGİSİ

Tunus'la ilgili daha önce yayınlanmış bir çok yazı ve kitaplarda da görüleceği gibi, Tunusluların çoğunluğu tarafından Türkler ve Türkiye'ye karşı gösterilen samimi sevgi çok açık bir şekilde göze çarpmaktadır. Bu sevgi yaşlı insanlarda ise aşırı diyebileceğimiz boyutlara ulaşır. Bu sevgi Osmanlı yönetiminin adil tutumundan kaynaklanmaktadır. Çünkü yaşlı insanlar bizzat Fransız idaresi altında yaşamışlar ve Osmanlı idaresini de baba ve dedelerinden duymuşlardır. Bu hususlar sıradan bir Tunuslu için böyledir. Bunun yanında Türk asıllı olduğunu övünerek söyleyenler de çoktur. Bunların bir kısmının soyadları Turki (Türk) dir. Türk asıllı olduklarını söyleyen bu kişilerin çok azı Türkçe bilmekte ve yine çok azı Türk akrabaları ile irtibatlarını devam ettirmektedirler. Büyük çoğunluğunun ya babası, ya annesi, ya da dede ve ninelerinin Türk olduğunu bilmekten başka bir bilgileri bulunmamaktadır.

Tunus'ta Türk olmanın avantajını bizzat yaşayarak göreceğiniz gibi Tunusluların ifadelerinden de anlaşılır. Size Tunus bayrağının Türk bayrağına benzediğini ve Tunus eski Cumhurbaşkanı Habib Burgiba'nın Mustafa Kemal'i örnek aldığını söylerler. Bu sevgi ve hayranlığın yanında Türkiye ve Türkler hakkında yeterli ve sağlıklı bilgiye sahip olmadıklarını da biraz konuşmakla anlamak mümkündür. Fransızların propogandaları sonucunda Atatürk inkılaplarıyla bizim dinimizi ve dilimizi değiştirdiğimiz şeklinde bir kanaatla bazen Türk olduğumuzu söylediğimiz zaman müslüman olup olmadığımızı soruyorlar.

Tunusluların zenginleri genellikle turist olarak Avrupa ülkelerini ziyaret ederlerken, orta tabakada yaygın bir şekilde İstanbul'u ziyaret etme özlemi bulunmaktadır. Çoğunlukla bir hafta on günlük turistik ziyaret için İstanbul'a gelen Tunuslular başta elbise olmak üzere bavulla taşınabilecek eşyalarla geri dönmektedirler. Hatta küçük çapta bavul ticareti yapanlar da vardır. İmkânını zorlayarak İstanbul'a evlilik öncesi alışverişe gelenler az değildir. Bunun sebebi, Türkiye'nin Tunuslulara vize uygulamaması, Türkiye'de Tunus'a göre ucuz ve kaliteli mal bulunmasıdır. Özellikle bayanlar elbiselerinin İstanbul malı olduğunu övünerek söylüyorlar. İstanbul'a çok kısa bir süre için gelip Laleli gibi her çeşit insanın bulunduğu ve Türkiye'nin genelini temsil etmeyeceğini düşündüğüm semtlerde kalmaları onların Türkiye hakkında pek de olumlu olmayan bir kanaatle dönmelerine sebep olmaktadır. Buna bazı esnafın olumsuz davranışlarını da katabiliriz.

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğr. Üyesi

SİYASİ VE EKONOMİK DURUM

Tunus tarihi, Berberiler, Kartacalılar, Romalılar'dan sonra Arapların buraları fethederek halkın müslüman olmasıyla İslam tarihinin bir parçası olmuştur. Osmanlıların hakimiyeti 1574'de başlamış ve 1881'de Fransızların hakimiyeti ile son bulmuştur. Tunusluların Fransızlara karşı ilk gösterileri 1938'de başlamış ve 1957'de tam bağımsızlıklarını elde etmişlerdir.

Tunus'un kurtuluşunda önemli rol oynayan Habib Burgiba Fransa'da Hukuk öğrenimi görmüş bir avukattır. Daha sonra cumhurbaşkanı olan Burgiba 1987'ye kadar bu görevde kalmış ve 1987'de şimdiki Cumhurbaşkanı Zeynel-Abidin Bin Ali göreve gelmiştir. Tunus 1983 yılında çok partili sisteme resmen geçmiştir. Son 1994 seçimlerinde iktidardaki Demokratik İlkeler Partisi oyların tamamına yakınına alarak başarısının devamını sağlamıştır.

Bugünkü Tunus 162.155 km yüzölçümüne ve 1994 sayımına göre 8.735.000 nüfusa sahiptir. Ekonomik olarak kısmi bir devletçilikten liberal ekonomiye geçiş çalışmalarına devam edilmektedir. Bu amaçla özelleştirme ve özel sektöre destek çalışmalarına hız verilmiştir. Ancak devlet halen ekme, süt, yağ, makarna gibi temel gıda maddelerini desteklemeye devam ettiği için bunların fiyatları uzun yıllardır sabit kalmaktadır. Nitekim 1984 yılında temel gıda maddelerine yapılan zamlar çok büyük ayaklanmalara sebep olduğu için hükümet tarafından geri alınmıştır. Temel gıda maddeleri ile hurma ve taksit ücretleri dışında genel olarak hayat Türkiye'ye göre pahalıdır. Tunus petrol ihraç eden bir ülke değildir.

Tunus'un en önemli gelir kaynağı turizmdir. Ülkeye sırasıyla Almanlar, Fransızlar, İtalyan ve İngilizler başta olmak üzere en çok Avrupalılar gelmektedirler. 1993 yılında 447.830 Alman, 676.873 Cezayirli, 538.484 Libyalı, 10.894 Amerikalı ve 18.536 Türk ülkeye giriş yapmıştır. Ülkede yabancıya karışılmamakta, yabancıya aşırı denecek ölçüde saygı gösterilmektedir. Normal turistlerin yanında Arapça öğrenmek için gelen yabancı sayısı da epeyce vardır. Turizm gelirlerinin yanında gübre, zeytinyağı, hurma gibi mallar ihraç edilirken, aşağı yukarı her tür mamül ve yarı mamül mal ithal edilmektedir. Son yıllarda hükümet yerli sanayinin kurulması için çaba sarfetmektedir. Türkiye'den ise başta otomobil yedek parçaları olmak üzere bir çok ürün Tunus'a gelmektedir. Fakat bu oran daha da artırılabilir. Şu anda Tunus'un dış ticareti başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkeleri iledir. Yıllık enflasyonun %2-3 oranında seyrettiği Tunus'ta halk enflasyonu pek bilmemektedir. Para birimleri olan bir Tunus Dinarı yaklaşık bir ABD Dolarına denktir.

DİNİ HAYAT

Tunus halkının dini hayatını Fransız asıllı bir Fransızca öğretmeninin şu sözü çok güzel açıklamaktadır. "Tunus'ta din adeta bir gelenek olarak yaşanmaktadır." Yani dini emir ve yasaklar bir gelenek olarak kabul edilmiş, böylece dini kurallar ile gelenekler iç içe girmiştir.

Bu durum dini emirlerin çok fazla dikkate alınmaması şeklinde de kendisini gösteriyor. örneğin, Türkiye'de Kur'an'a abdestsiz dokunmak veya birisi tarafından sesli olarak okunduğunda dinlememek çok büyük bir saygısızlık olarak kabul edilirken Tunus'ta aynı hassasiyeti göremiyoruz. Bu durum bir başka örnekle daha net anlaşılabilir. Bizde mektuplara Besmele ve Hamdele ile başlamak dini bir tavırken Tunus'ta bu bir adettir. Bununla beraber bazı olayları yorumlamakta oldukça zordur. Yine bizde genellikle hacca gidip gelen ve yaşlanan insanlar sakal bırakırlar. Bunun tersi bazen yadırganabilir. Tunus'ta ise pek fazla sakallı insana rastlamıyoruz. Bu girişten sonra bizden farklı bazı dini uygulamalara göz atabiliriz.

Tunus halkının çoğunluğu Maliki mezhebine bağlıdır. Malikilere göre öğle namazının geç kılınması daha makbuldür. Bu sebeple camiler İkinci namazına yarım saat kala açılır, 5-10 dakika beklenir öğle namazının farzı cemaatle kılınır. İsteyenler sünnetleri de kılar. 10-15 dakika sonra ikinci ezanı okunur ve farz cemaatle kılınır. Hemen arkasından camiler akşam namazına 10-15 dakika kılınmaya kadar kapatılır. Öğle namazının geç kılınmasının bir sebebi de havanın sıcak olmasıdır. Özellikle yazın öğle vakti sıcakta dışarıda gezmek ve camide kalabalık bir şekilde ibadet etmek oldukça meşakkatlidir. Akşamla yatsı arasında da camilerin çoğu kapatılmaktadır.

Camilerin bu şekilde kapalı tutulmasının sebebini daha önce camilerde gerçekleşen bazı siyasi terör olayları olarak açıklıyorlar. Aynı gerekçe ile üniversitelerdeki ve öğrenci yurtlarındaki mescitler de kapatılmıştır. Namaz vakitlerine iyi dikkat etmezseniz camilerin kapalı olduğu sıralarda namaz kılacak bir yer bulamayabilirsiniz. Bununla beraber devlet radyo ve televizyonunda ezanlar, anında (hatta haberler ve futbol maçlarının arasında bile) okunmaktadır. Aynı şekilde Cuma namazı ve hutbesi radyo ve TV'den naklen verilmekte, radyo ve TV Kur'an-ı Kerim'le açılıp kapanmaktadır. Bunlara Cumhurbaşkanı'nın halka radyo ve TV'den yaptığı konuşmalara Besmele, Hamdele ve salvele ile başladığını da ilave edelim.

Cuma namazı her camide öğle ile ikindi arasında değişik zamanlarda kılınmaktadır. Namaz öncesi bazen Kur'an okunurken bizde olduğu gibi vaaz olayı yoktur. Ancak hutbeler yarım ile bir saat arasında devam etmektedir. Tunus merkezinde bulunan Zeytuniye Camisinde Cuma namazı ikindiye yaklaşık 1,5-2 saat önce başlar namazın bitiminden sonra isteyen cemaat topluca Kur'an okur ve zikir yapar. Caminin bir kenarına toplanan isteklilerden bilenler ezbere, bilmeyenler yüzünden kendilerine mahsus bir makamla (bir kaç kelimedede bir ara vererek) Yasin, Mülk, İhlas, Felak, Nas, Fatiha, Elif Lam Mim, Ayetel-Kürsi, Haşr suresinin son 2 ayeti ve Esmaul-Husna topluca, yüksek sesle okunmaktadır. Arkasından "Ya Latif" zikri başlamaktadır. Bu "Ya Latif" zikri Tunus'ta zikrin adıdır. Nasıl biz de "Hu" çekmek deyimi vardır. Orda da "Ya Latif" çekmek yaygındır. Bu "Ya Latif" zikri her fırsatta başta sabah namazlarından sonra veya tarikatların zikirlerinde de temel zikirdir. Bir kaç defa Tunus'lu arkadaşlara şakayla sordum. "Allahın 99 ismi var. Niçin bunu seçtiniz?" "Latif" kelimesi Tunus'ta çok yumuşak ve nazik insan anlamında kullanılmaktadır. Genel olarak Tunus'lu insanlar çok yumuşak yapılı insanlardır. Bir örnek olsun diye şunu söyleyebilirim. Halkın en sık kullandıkları sözlerin başında "Semahni" "özür dilerim" ve "ayışik" ="sağol" kelimesi gelmektedir. Bu konuda mübalağa etmiyorum. Bu açık bir şekilde dikkatimizi çekiyor. Bu durum, insanların dini anlamalarında yaşadıkları hayat bu kadar etkili mi olmaktadır? sorusunu akla getiriyor. Tunus'ta özellikle Cuma namazı olmak üzere kadınlar da cemaata devam etmektedirler.

Camilerde çoğunlukla hasır sergisi bulunmaktadır. Camilerin temiz olması ve pis koku olmaması da dikkat çekicidir. Ben bunu özellikle yaz günlerinde çorap giyilmemesine, hasırların koku tutmamasına ve temizliğe çok dikkat edilmesine bağlıyorum.

Camilerin minareleri bizdeki gibi yuvarlak değil dört köşe biçimindedir. Tunus'ta bazı camilerde özel minber şekli var. Minber Cuma günleri dışarı çıkıyor. Daha sonra kible yönünde içeri çekiliyor. Yine bir çok camide kible yönünde imam ve müezzinler için odalar ile çocukların Kur'an okumaları için yerler bulunmaktadır.

Tunus'ta imamlar da dahil olmak üzere Kur'an'ı tecvidle ve güzel bir sesle okuyana pek rastlayamıyoruz. Buna ezanlar da dahildir. Bu sebeple olsa gerek camilerde, ezanlar ve Kur'an çoğunlukla kasetten verilmektedir. Dini musiki bize göre çok gelişmiş değildir. Dini musiki alanında bizdeki gibi özel bir çalışma pek göze çarpmıyor. Sadece bazı erkek ve kadın sanatçılar dini muhtevalı "ibtihalat" denilen şarkılar söylüyorlar.

Ramazan ayında çoğunluğun oruca saygılı olduğunu söyleyebiliriz. Teravih namazları genellikle 20 rekat olarak camilerde hatimle kılınmaktadır. Tunus'ta farklı olarak Ramazan gecelerinde şehir merkezinde çok çeşitli törenlerin yapıldığını görüyoruz. Tunusluların anlatığına göre törenler daha önceleri çok daha uzun olarak gece yarısına kadar ve çok şatafatlı şekilde yapılmakta imiş.

Tunus'ta bir kaç yıl önce kurulan Din İşleri Bakanlığı bulunmaktadır. Bakanlığa bağlı bir Tunus Müftüsü bulunmakta olup bayramların ilan edilmesini ve camilerdeki ibadet işlerinin düzenlenmesini sağlamaktadır.

Ülkede Şazeli tarikatının zikir faaliyetleri yaygın bir şekilde camilerde ve evlerde devam etmektedir. Bunun dışında da bayram ve mübarek gecelerde devlet tarafından düzenlenen dini törenler dışında dini bir çalışmaya raslamak mümkün değildir. Konuyu şöyle tamamlayalım. Tunuslular çoğunlukla birbirleri ile karşılaştıklarında "selamun aleykum" yerine "selam" demeyi tercih

ediyorlar.

EĞİTİM-ÖĞRETİM

Tunus Hükümeti eğitim ve kültüre çok önem vermekte ve bütçenin yaklaşık üçte birlik gibi büyük bir bölümünü bunlara ayırmaktadır. Temel eğitim 6-16 yaşlar arası 9 yıl olup 1991 yılından bu yana mecburidir. Temel eğitimden sonra lise 4 yıldır. Lisenin sonunda Fransız eğitim sistemine benzer bir şekilde bir bitirme sınavı (Bakalorya) yapılmaktadır. Klasik sınav tipi şeklinde yapılan bu sınavda aldığı puana göre üniversitelere kaydolmaktadır. Bu sınav sadece 2 defa girilebilmektedir. Üniversiteler 2 ile 6 yıl arasında değişen lisans öğretimi yapmaktadırlar.

Üniversitelerde 1994 yılında toplam 102.791 öğrenciye karşılık 5979 öğretim üyesi görev yapmıştır. 1983 yılında üniversitede okullaşma oranı %7,5 iken 1994 te %11,2 olmuş ve 2001 yılında %15 e çıkması hedeflenmektedir. Baş şehir Tunus'ta 4 ile Sus ve Sfaks şehirlerinde birer olmak üzere toplam 6 üniversite bulunmaktadır.

Dil Eğitimi

Tunus'un resmi dili Arapça ve Fransızcadır. Resmi yazışmalarda her ikisi de kullanılmaktadır. Tunuslular ana dili olarak Arapçanın "Darice" denilen lehçesini konuşmaktadırlar. Bu lehçeye Berberice, Fransızca, Türkçe, İspanyolca ve İtalyancadan bir çok kelime girmiştir. Özellikle teknik kelimelerin tamamına yakını Fransızcadır. Halk sokakta ve evinde bu lehçeyi kullanmakta ve çocuk böylece okula başlamaktadır. Okulda "Fusha" denilen kitap Arapçasını öğrenmeye başlamaktadır. İlkokul 3. sınıftan itibaren de haftada 10 saat olmak üzere Fransızca öğrenmeye başlamaktadır. Ortaokul, lise ve üniversite de yabancı dil olarak da İngilizce, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca dillerinden birisini okumaktadır. Fransızca Tunus'da ikinci dildir. Bizim Türk olduğumuzu öğrenince ilk sorulan sorulardan birisi, ikinci dilimizin ne olduğudur. İkinci bir dilimizin olmadığını açıklamak çok zor olmaktadır. Aynı soru bize Afrika'lı öğrencilerce de sorulmaktadır. Onlara ikinci dil ile yabancı dil arasındaki farkı açıklamakta zorlanıyoruz. Onlara göre herkesin ikinci dili olmak zorundadır. Tunusluların tek tük gençlerin dışında kendi arasında Fransızca konuştuklarını göremiyoruz. Ancak bir yabancıyla çok rahat Fransızca konuşmaktadırlar. Fransızca ikinci dil olarak böyle kullanılırken, diğer dillerin öğretimi konusunda da oldukça başarılı olduklarını söylememiz gerekmektedir. Tunuslular yabancı dil öğrenmeye çok meraklıdırlar. Yukarıda saydığımız dillerin yanında Rus Kültür Merkezinde Rusça kurslarına da hayli ilgi vardır. Maalesef Türk Kültür Merkezi yoktur. Üniversitede Türkçe öğreten bir Türk öğretim üyesi bulunmaktadır. Ancak bu isteklere cevap verememektedir. Başkent Tunus'ta Burgiba Yaşayan Diller Enstitüsünde başta Arapça olmak üzere diğer diller de başarılı bir şekilde öğretilmektedir. Daha önce Tunus ve Türk Hükümetleri arasında yapılan anlaşmada bu enstitüde Türkçe kursunun verilmesi ve üniversitelerde daha fazla Türkçe hocasının bulunmasına karar verilmiş olmasına rağmen bir türlü (her nedense) Türkiye hoca göndermemektedir. Burgiba Enstitüsü Arapça öğretiminde modern dil öğretim yöntemlerini kullanarak başarılı bir öğretim vermektedir. Bu sebepten dünyanın her tarafından bir çok öğrenci buraya Arapça öğrenmeye gelmektedir. Enstitüde yazın Temmuz ayında 5 haftalık hızlandırılmış Arapça kurslarına ilgi ise çok daha fazla olmaktadır. Yazın havanın çok sıcak olmasına rağmen bir çok yabancı 2.3. defa buraya gelmekte 5 hafta hem Arapça kursuna devam etmekte hem de tatil yapmaktadır.

Tunus'ta Fransız TV 2 kanalı ve İtalyanın bir kanalı normal antenle seyredilmektedir. Birisi paralı şifreli yayın yapan özel, diğeri devlete ait Arapça yayın yapan 2 TV kanalı bulunmaktadır. Ayrıca çanak anteni olanlar uydu yayınlarını izleyebilmektedirler. Fransız TV 2 kanalı devlet tarafından kontrol edilmekte olup haber saatlerinde Tunus haberleri verilmektedir.

İlkokulda bütün dersler Arapça verilirken, ortaokul ve lisede Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji ve teknik dersler Fransızca olarak yapılmaktadır. Hükümet bunların da Arapça verilmesi için çaba sarfetmesine rağmen bu dersleri Arapça okutacak öğretmenlerin yetişmemiş olmasından dolayı Fransızca yapılmaya devam edilmektedir. Üniversitelerde ise fen ve teknik öğretimin

tamamı, sosyal bilimlerin de çoğunluğu yine Fransızca yapılmaktadır. Bu konuda öğretim üyeleri arasında bir tartışmanın olduğu söylenebilir. Bir kısmı Arapçanın bir bilim dalı olarak yeterli olmadığını söylemektedirler. Ben bunun kendilerinin Arapça bir öğretim yapamayacak olmasından kaynaklandığını zannediyorum.

Din Eğitimi

Din eğitimi İlkokulda 3.sınıftan itibaren içinde Kur'an öğretiminin de bulunduğu "Terbiyetü l-İslamiyye = İslam Terbiyesi" adlı haftalık 2 saatlik dersle başlamaktadır. Bu ders lisede "İslam Düşüncesi" adını almakta ve lise sonuna kadar devam etmektedir. Bunların yanında tek tük bazı camilerde Kur'an kurslarının verildiği de görülmektedir. Ortaokul ve lise seviyesinde bizde olduğu gibi bağımsız din öğretimi veren bir okul bulunmamaktadır.

Üniversite seviyesinde öğretim yapan Zeytuniye Üniversitesine bağlı 3 ilahiyat fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerin isimleri "Şeriat", "Usuli d-Din" ve "Hadaratu l-İslamiyye (İslam Medeniyeti)" dir. Bu fakülteler arasında program açısından fazla bir fark bulunmamakla beraber ayrı idari bir yapıları vardır. Zeytuniye Üniversitesinin temeli çok eski tarihlerde yapılan ve halen cami olarak kullanılan Zeytuniye Camisinde yapılan eğitime dayanmaktadır. Zeytuniye Camisinde eğitim her seviyede yapılıyor ve din görevlisi ihtiyacını karşılıyorken daha sonra Tunus Üniversitesi bünyesine alınarak sadece İlahiyat fakültesi seviyesinde din eğitimi vermiye başlamıştır. Bugün ise Zeytuniye Üniversitesi adı ile müstakil bir üniversite olup sadece 3 tane İlahiyat Fakültesi ile öğretimine devam etmektedir. Zeytuniye Üniversitesine bağlı İlahiyat Fakültelerine öğrenciler lise sonunda girdikleri bitirme sınavı sonucuna göre girmektedirler. Mezunları okullarda öğretmenlik ve camilerde görev yapabilirler. Ancak kadroların azlığı sebebi ile mezunların çalışma sahası oldukça azdır. Bu da okula kaliteli öğrenci akışını önlemektedir. İlahiyat Fakültelerinde öğretim 4 yıl olup, mezunlar yüksek lisans ve doktora öğrenimine mezuniyet derecelerine göre devam edebilirler. Zeytuniye'de bizden farklı "Kadaya Fikri'l-İslami el-Muasır" adlı çağımız İslam düşüncesinin anlatıldığı bir ders ile "İstişrak" adlı müsteşriklerin çalışmalarının ele alındığı iki ders okutulmaktadır. Fakültelerde Kur'anın güzel okunması üzerinde fazla durulmamaktadır.

Tunus'ta üniversitelerin diğer bölümlerinde olduğu gibi İlahiyat Fakültelerinde de özellikle Afrikalı öğrenciler olmak üzere çok sayıda yabancı öğrenci lisans ve lisans üstü seviyesinde öğrenim görmektedirler. 1994-95 öğretim yılında ise toplam 4 adet Türk öğrenci bulunmakta idi. Bu yıl bir arkadaşımız da yüksek lisans öğrenimine başlamıştır.

Tunus Üniversitelerinde bizden farklı olan bir kaç noktaya temas etmek istiyorum. Üniversitelerde asistan veya araştırma görevlisi statüsünde eleman bulunmamaktadır. Ancak yüksek lisans ve doktora öğrencilerine 140 dinar aylık burs verilmektedir. Yine bu öğrenciler yurtlarda kalabilirler. Tunus'ta normal bir memurun maaşı 200 Dinar dolayındadır. İlk ve orta dereceli okul öğretmenleri 300 -400 dinar, üniversite hocaları ise 1000 dinar dolaylarında maaş almaktadırlar. Üniversite hocaları için bizde olduğu gibi fakültelerde birer oda bulunmamaktadır. Bir tane öğretim üyeleri odası ile bazı fakültelerde bölüm odaları vardır. öğretim üyeleri derslerini verir giderler. Ancak öğretim üyeleri ve lisans üstü öğrenciler için ayrı kütüphaneler ile çalışma odaları vardır. Üniversitelerde dikkat çeken bir önemli değişik uygulama da yapılan vize ve final sınavlarında sorulan soru şeklidir. Sorular ezbere dayanan bilgiler yerine yoruma ve açıklamaya dayanan 2-3 sorudan ibarettir. Bu öğrenimin ezbercilikten kurtulması açısından çok iyi olmakla beraber öğretim üyesinin değerlendirmesinde subjektif davranması sonucunu da getirebilmektedir. Üniversitelerde kız öğrencileri için baş örtüsünün yasak olduğunu ifade ederek bu bölümü bitirelim.

SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

Tunus halkı sosyal hayat yönünden batılılaşmayı hedef almış ve bu yolda ilerlemektedir. Bu hedef Fransızların ülkeyi terk edip bağımsızlığın elde edilmesiyle Habib Burgiba tarafından başlatılmıştır. Bununla ilgili en önemli örnek kadınlara verilen aşırı özgürlüktür. Bundan bazıları

öğünçle, bazıları da şikâyetle bahsediyorlar. 18 yaşına kadar sıkı bir aile terbiyesi içinde olan gençler daha sonra serbest kalmakta ve her istediğini yapabilmektedir. Burada bize göre kadın erkek ilişkilerinin çok rahat olduğunu söyleyebiliriz. Başkent Tunus'ta evlenme yaşı ortalama olarak 30 yaşın üzerindedir denilebilir. Boşanma oranı ise çok fazladır. Bunun en önemli sebebi ekonomik sıkıntıdır. Tunuslular modernleşmeyi isterken bizim gibi geleneksel kıyafetlerini tamamen atmamışlardır. Erkekler resmi dairelerde takım elbise giyerken işten sonra milli kıyafetini giyebilmektedir. Kadınların kıyafetinde ise iki alternatif vardır. Ya geleneksel "sifsari" adı verilen krem renginde çarşafa benzer örtü ya da başı açık batı giyimidir. Bizde olduğu gibi baş örtülü bayanlara fazla rastlamak pek mümkün değildir.

Tunus'ta sevindirici olan bir şey de alkolü içki ve uyuşturucu kullanımının fazla yaygın olmamasıdır. Gençler başta olmak üzere erkeklerin en önemli eğlence alanı futboldur. Bütün üçüncü dünya ülkeleri gibi burada da futbola büyük rağbet vardır. Ancak şunu söylemek gerekirse devlet spor tesisi yapımına önem vermektedir. Örneğin taşradaki bir ilçede yüzme havuzuna raslayabiliyoruz.

Kültürel hayata gelince, tek kelime ile çok canlı bir kültürel hayat gözümüze çarpmaktadır. Sinemalar, tiyatrolar, film ve video kulüpleri, gençlik merkezleri her yerde çok canlı bir şekilde çalışmaktadırlar. Konferanslar, seminerler, toplantılar, müzik ve şiir geceleri çok yaygın ve sık olarak yapılmaktadır. Tunus'ta müzelerde çok ve düzenlidir. Yılda bir kere uluslararası olmak üzere birkaç defa kitap fuarı düzenlenmektedir. Ayrıca uluslararası ve yerli bir çok konuda fuarlar çok sık bir şekilde düzenlenmektedir. Kütüphanelerin de çok iyi hizmet verdiklerini görüyoruz. Kütüphaneler pazar günü dahil her gün açıktır ve ilgi oldukça fazladır. Devlet de bu konuya oldukça yardımcı olmaktadır.

Kültürel hayata ait son olarak müzik konusuna temas etmek istiyorum. Tunuslular müziği ve özellikle de neşeli, hareketli müziği çok seviyorlar. İlkokuldan itibaren iyi bir müzik eğitimi alıyorlar. Kendilerinin ifadesi ile aslı Türk müziği olan müzikleri batı müziğine göre oldukça çok dinlenilmektedir. Çok az diyebileceğimiz bir gençlik dışında batı müziğine fazla rağbet yoktur. Sanat alanındaki çalışmalar sadece müzikle kalmamakta resim, süsleme ve el sanatları gibi diğer sanat dallarına da önem verilmektedir.